

## GAZİANTEP'TE ÖZEL BİR FABRİKADA İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ EĞİTİMLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Nilgün Ulutaşdemir<sup>1</sup>, Mehmet Dokur<sup>2</sup>, Nurhan Bayraktar<sup>1</sup>,  
Hatice Bostanoğlu<sup>1</sup>, Ebru Öztürk Çopur<sup>3</sup>, İbrahim Çolakfakıoğlu<sup>4</sup>

<sup>1</sup> Zirve Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Öğretim Üyesi

<sup>2</sup> Zirve Üniversitesi Tıp Fakültesi, Öğretim Üyesi

<sup>3</sup> Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi, Arş. Gör.

<sup>4</sup> İSG Uzmanı

### ÖZET

Bu çalışma, ambalaj üretimi yapan bir fabrikada verilen İş Sağlığı ve Güvenliği (İSG) eğitimlerinin değerlendirilmesi amacıyla yapılmıştır. 01.01-31.12.2013 ve 01.01-31.08.2014 tarihleri arasında, çalışan 562 işçiye verilen İSG eğitimleri, katılımcı değerlendirme formları ve iş kazası kayıtlarının incelenmesi sonucu elde edilmiştir. Araştırmanın tipi, retrospektif niteliktedir. Araştırma kapsamına alınan işçilerin yaş ortalamaları  $33.14 \pm 4.77$  olup, %95.1'i (534 kişi) erkek, %4.9'u (28 kişi) kadındır. İşyerinde tam zamanlı on iş güvenliği uzmanı görev almaktadır. İşyerinde görev yapan İş Güvenliği Uzmanları tarafından Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nın uygun gördüğü eğitim içeriği doğrultusunda tüm işçilere (n=562 kişi) İSG Eğitimlerinin konferans, tartışma, soru-cevap ve demonstrasyon yöntemi ile dörder saat verilmiş olduğu belirlenmiştir. Eğitim sonunda çalışanlara İSG Uzmanları tarafından hazırlanan katılımcı değerlendirme formunda yer alan sorulardan ">70" ile başarılı olarak değerlendirilenlerin oranı %95'tir. Araştırma yapılan fabrikada iş kazası sayısının 2013 yılında 45, 2014 yılının ilk sekiz ayında 19 olduğu belirlenmiştir. Çalışmamızda İSG eğitimleri tamamlanan işçilerin geçirdiği iş kazaları değerlendirildiğinde 2013 yılında en çok görünme; yeni işe başlayanlarda, mart, haziran ve kasım ayında, cuma günü, vardiya saatlerinin ilk saatlerinde, üretim hattı bölümünde, elde kırık ve yumuşak doku travması şeklinde, 2014 yılının ilk sekiz ayında ise en çok görünme; yeni işe başlayanlarda, ocak ve nisan ayında, cuma günü, vardiya saatlerinin son saatlerinde, üretim hattı bölümünde, yumuşak doku travması şeklinde olduğu tespit edilmiştir. Ambalaj fabrikasında İSG eğitimleri tamamlanan yeni işe başlayan çalışanlarda iş kazalarında bir yıl içinde azalma

görülmesinin, etkin İSG eğitimlerinin iş sağlığı ve güvenliğinde önemli bir katkı sağladığını gösterdiği düşüncesindeyiz.

**Anahtar Kelimeler:** İş Sağlığı ve Güvenliği, Eğitim, İş Kazası

## **AN EVALUATION OF OCCUPATIONAL HEALTH AND SAFETY TRAINING AT A PRIVATE FACTORY IN GAZIANTEP**

### **ABSTRACT**

This study evaluates Occupational Health and Safety (OHS) training in a factory producing packages. Between 01.01-12.31.2013 and 01.01-08.31.2014, 562 workers were trained. The training included assessment forms and the analysis of occupational accident records. Thus this study is retrospective. The average age of the participants is  $33.14 \pm 4.77$ . Of them, 95.01% (534 persons) are male, and 4.9% (28 persons) are female. The factory employs 10 full time occupational safety specialists. The study found that all workers (n=562) received 4 hours of training by means of conferences, discussions, question & answer sessions and demonstrations. The content of the training was dictated by the Ministry of Labour and Social Security. At the end of the training, 95% of the participants were evaluated as successful because they correctly answered more than 70 of the questions on the assessments form the OHS specialists had prepared. At the factory in question, 45 occupational accidents occurred in year 2013, and 19 in the first 8 months of 2014. An analysis of the accidents done by the workers who had completed the OHS training shows that in year 2013 new employees were the ones who were most frequently involved in accidents. These accidents occurred mainly in March, June and November during the first hours of their shift on Friday on the production line. Most of the injuries were hand fractures and soft tissue trauma. In the first eight months of 2014, accidents were seen among new employees on the production line in January and April during the final hours of their shift on Friday. The most common injury was soft tissue trauma. The writers believe that effective OHS training made a significant contribution to the decrease of occupational accidents among new employees in one year.

**Key Words:** Occupational Health and Safety, Education, Occupational Accidents

## GİRİŞ

İş Sağlığı ve Güvenliği (İSG) alanında belirlenen ilke ve standartların en önemli hedefi çalışmanın güvenli ve sağlıklı ortamlarda gerçekleştirilmesidir. Bu hedefe ulaşmanın yollarından biri de taraflar arasında sağlanacak işbirliği ile işyerinde çalışanların eğitimine gereken önemin verilmesidir. Eğitim, güvenli ve sağlıklı çalışma ortamları açısından yaşamsal öneme sahiptir (1). Aynı zamanda eğitim, sağlık ve güvenlik tehlikelerinden korunmak amacıyla dünyada kabul gören önleyici yaklaşımın da önemli bir uygulama basamağını oluşturmaktadır (2). İş sağlığı ve güvenliğine ilişkin bilinç ve duyarlılığın artırılmasında, güvenlik kültürünün yerleştirilmesinde İSG politikalarının uygulanmasını kolaylaştırmada da eğitim esastır (1).

155 ve 161 sayılı Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) sözleşmeleri ve 89/391 sayılı Avrupa Birliği (AB) İSG Çerçeve Direktifi başta olmak üzere uluslararası mevzuatta ve gelişmiş ülke mevzuatlarında da eğitim konusuna dikkat çekilmektedir. AB'nin son dönem İSG ile ilgili strateji ve eylem programları değişen önceliklere göre güncellenirken, eğitim ağırlık verilen konulardan birini oluşturmuştur. 2002–2006 ve 2007–2012 AB İSG Stratejilerinde güvenlik kültürünün eğitim öğretimle pekiştirilmesi gereği vurgulanmaktadır. Bu amaçla mesleki eğitim ve üniversite eğitimi de dahil olmak üzere sağlık ve güvenliğin eğitim programlarına dahil edilmesi, özellikle genç girişimcilerin İSG eğitimlerine önem verilmesi ve çalışanlar ile işyerlerinin de ötesinde, toplumun tüm kesimlerine hitap etme gereğinin altı çizilmektedir. İşyerlerinde sağlıksız ve güvensiz durumlardan kaynaklanan kayıpların önlenmesi için risk değerlendirmesinin yapılması, risk alanlarının tespiti ve buna uygun önlemlerin alınmasının ancak eğitim yolu ile sağlanabileceği ifade edilmiştir (3).

Dünyada her 15 saniyede 1 işçi iş kazası veya meslek hastalığı nedeniyle hayatını kaybederken, her 15 saniyede 160 işçi işle ilgili kaza geçirmektedir. İş kazası ya da işle ilgili hastalıklar sonucunda her gün 6.300 işçi, yılda ise 2.3 milyon işçi hayatını kaybetmektedir. Yılda 337 milyonu aşan iş kazası sonucunda işe devamsızlıklar artmaktadır. İnsani yönden yaşanan bu dramın ekonomik boyutu da ürkütücüdür. İSG uygulamalarındaki yetersizliğin maliyeti, yıllık gayri safi yurt içi hâsılanın %4'ü olarak tahmin edilmektedir (4). Eğitim faaliyetlerine ayrılan zamanın ve parasal kaynağın artışı,

2002–2006 İSG Stratejisinde ortaya konulan hedefleri gerçekleştirmede başarılı olunmasını sağlamış ve iş kazalarında %17 oranında bir düşme gerçekleşmiştir. 2007-2012 yıllarını kapsayan yeni İSG stratejisinde de iş kazalarında %25 oranında bir azalma planlanmıştır (5).

İş kazaları ve meslek hastalıklarını azaltmaya yönelik küresel çabalardan biri olan ve 2008 yılında 18. si yapılan İSG Dünya Kongresinde de İSG yükselme eğitimlerinin, karşılıklı görüş alış verişinin, eğitime ve bilgilendirmenin ve İSG alanındaki iyi uygulamalar ile bilgilerin değişiminin önemine dikkat çekilmiştir. İşçilerin eğitim eksikliği vurgulanarak, 2007 yılındaki iş kazaları içinde ölüm vakalarının %20'sinin bilgisizlikten kaynaklandığı ifade edilmiştir. Güvenli işyeri bilincinin düşük olması politika oluşturucuları, İSG eğitimlerinin düzeyinin nasıl geliştirileceği ve eğitimin içine dâhil edilmesi gereken ilkeler konusunda odaklaşmaya yönlendirmiştir (6).

İSG ile ilgili sorunların çözümünde istisnasız kabul gören yaklaşım, taraflarda güvenlik bilincinin ve önleme kültürünün oluşturulmasına verilen önemdir. Bu bilinç ve kültürün oluşumunda ise eğitim öncelikli bir rol oynamaktadır. İş Sağlığı ve Güvenliği konusunda alınan önlemlerin amacına ulaşmasında çalışanların eğitimi olmasının önemi hem öğretilerde vurgulanmakta hem de yapılan araştırmalarda ortaya çıkmaktadır (5,7,8). Çünkü iş kazaları ve meslek hastalıklarına maruz kalmanın en önemli nedenlerinden birini bu konudaki bilgisizlik, diğer bir deyişle eğitim yetersizliği oluşturmaktadır (5). ILO'nun 2002 yılında hazırladığı “Güvenlik Kültürü Raporu”na göre, meslek hastalıklarının tümü ve iş kazalarının %98'i önlenabilir niteliktedir. Bunun yanı sıra iş kazalarının %80' ninin işçilerin, işyerinin güvenlik kurallarına uygun olmayan ve talimatlara aykırı davranışları, İSG konusundaki bilinçsizlikleri ve işverenin konuyu önemsemeyen ve destek vermeyen yaklaşımı nedeniyle insan hatasından kaynaklanıyor olması da eğitim eksikliğinin bir göstergesidir. Ancak burada önemli bir engel, pek çok işverenin eğitimin önemi konusunda yeterince bilinçli olmaması ve eğitimi hala bir maliyet unsuru olarak görmeleri, çalışanların da işyerindeki tehlikelere karşı eğitilmemiş olmaları veya aldıkları eğitimin gereğini yapmamalarıdır. Özellikle küçük ve orta ölçekli işletmelerde olmak üzere, iş kazalarının yoğun yaşanmasının nedenlerinden birini, işverenin ve işçilerin İSG konusundaki eğitimsizliği ve bu kültürün gelişmemiş olması oluşturmaktadır (9-12).

Oysa güvenli araçların kullanılması ve güvenli uygulamaların hayata geçirilmesinin maliyetli olduğu düşünülse bile yapılmadığı takdirde etkisi daha ciddi olmaktadır (13).

İşçi sendikalarının daha çok sendikal bilinci yerleştirmeyi amaçlayan eğitimleri ve ücrete dönük sendikacılığı ön plana almaları, buna karşılık İSG ile ilgili eğitimin geri planda kalabilmesi bir başka etkidir. Bu noktada taraflarda bir düşünce ve davranış değişikliğinin yaratılması şart görünmektedir. Çünkü “İş Sağlığı ve Güvenliği Eğitimi” çalışma yaşamında sağlığı ve güvenliği geliştirecek bilinç ve duyarlılıkla olumlu tutumları yerleştirmeye yöneliktir. Eğitim, işyeri koşullarının ve çalışma ortamlarının iyileştirilmesinin bir aracı olarak önemsenmelidir (14).

Eğitim, genel olarak kişisel ve organizasyonel bir gelişim aracı olmakla birlikte İSG eğitimleri yasal bir zorunluluktur. İSG eğitimlerinin temel işlevi; iş kazaları ve meslek hastalıklarından korunma bilincini diğer bir deyişle İSG kültürünü oluşturmaktır. Kültür, bir yaşam felsefesi ve ortak bir paylaşımı ifade ettiği için işveren tarafından verilen eğitimlerin ancak işçilerce doğru uygulandığı takdirde etkili sonuçlara ulaşabileceği de unutulmamalıdır (15). İSG Eğitimleri çok iyi planlanmalı, devamlı yapılmalı ve sonuçları ölçülmelidir. Yönetici ve çalışanlar eğitim içeriğinin yönetimin bakış açısını taşıdığına inanmalı ve eğitim geçerli bilgi ve beceri ihtiyacına uygun olmalıdır (16). İSG Eğitiminde etkileşime, katılıma izin veren yöntemlerle, asgari konforu sağlanmış mekanlarda yaparak, yaşayarak öğrenme fırsatı veren, beceri geliştirme için yeterli ekipmanı ve uygulama olanağı bulunan eğitim uygulamalarına ihtiyaç vardır (17). İSG Eğitimlerinin başarılı sonuçlara ulaşabilmesi için hazırlandığı kuruma özgü yapılandırılması da gerekir. Eğitimde sadece bilgi verilmesi amaçlanmamalı, beceri kazanma ve davranış değişiklikleri de hedef alınmalıdır. Eğitim sırasında yapılabiliriyorsa uygulama yapılmalı, eğitim verilen kişilerin davranışlarında olumlu yönde değişim gözlenmelidir. Kişiler doğuştan itibaren farklı ortamlarda büyüdükleri ve farklı eğitimler aldıkları için eğitim verirken bireysel farklılıklar dikkate alınmalıdır. Eğitim değişime ve gelişime açık olmalıdır. Çünkü insan ve makinalar sürekli gelişmekte ve yeni eğitim ihtiyaçları ortaya çıkmaktadır (18). Bu noktada, eğitimin İSG'nin sağlanmasındaki yaşamsal önemi ve rolü ortaya çıkmaktadır.

## **ARAŞTIRMANIN AMACI**

Bu çalışma, ambalaj üretimi yapan bir fabrikada verilen İş Sağlığı ve Güvenliği Eğitimlerinin değerlendirilmesi amacıyla yapılmıştır.

## **GEREÇ VE YÖNTEM**

Çalışmanın verileri; özel sektöre ait bir ambalaj fabrikası'nda 01.01-31.12.2013 ve 01.01-31.08.2014 tarihleri arasında çalışan 562 işçinin tümüne 10 İSG Uzmanı tarafından verilen İSG eğitimleri, katılımcı değerlendirme formları ve iş kazası kayıtlarının incelenmesi sonucu elde edilmiştir. Araştırmanın tipi, retrospektif niteliktedir. Çalışma için "Zirve Üniversitesi Sosyal Bilimlerde İnsan Araştırmaları Etik Kurul" onayı ve kurum izni alınmıştır. İşyerinde tam zamanlı on İş Güvenliği Uzmanı görev almaktadır. İşyerinde görev yapan İş Güvenliği Uzmanları tarafından Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nın uygun gördüğü eğitim içeriği doğrultusunda tüm işçilere (n=562 kişi) İSG Eğitimlerinin konferans, tartışma, soru-cevap ve demonstrasyon yöntemi ile dörder saat verilmiş olduğu belirlenmiştir. Eğitim sonunda çalışanlara İSG Uzmanları tarafından hazırlanan katılımcı değerlendirme formunda yer alan 10 adet soru sorulmuştur. Her doğru cevaba 10 puan verilerek 100 puan üzerinden değerlendirilmiştir.

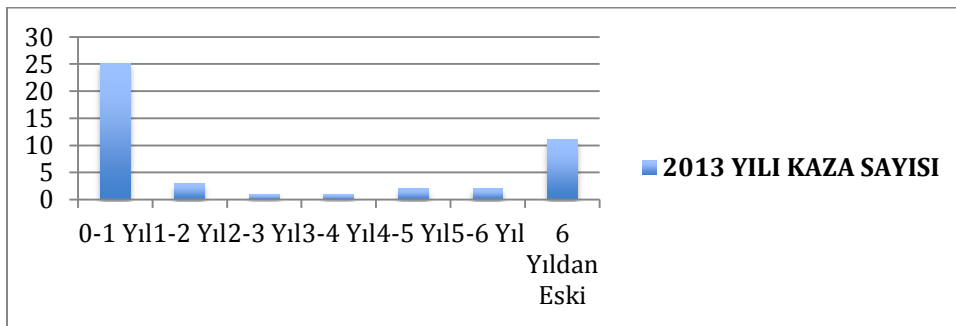
## **BULGULAR**

Araştırma kapsamına alınan işçilerin yaş ortalamaları  $33.14 \pm 4.77$  olup, %95.1'i (534 kişi) erkek, %4.9'u (28 kişi) kadındır. İşyerinde tam zamanlı on iş güvenliği uzmanı görev almaktadır. İşyerinde görev yapan İş Güvenliği Uzmanları tarafından 12-16 arası katılımcıya verilen eğitimde yer alan konu başlıkları; İş Sağlığı ve Güvenliği Tanımı, Yasal Mevzuat ve İçerik (İş yasası, tüzük ve yönetmelikler), İş Sağlığı ve Güvenliğinde Yeni Yaklaşımlar ve Temel Prensipler, İş Sağlığı ve Güvenliği Organizasyonu, İş Sağlığı ve Güvenliği Konusunda Devlet, İşveren ve İşçilerin Görev ve Sorumlulukları, İşyeri Bina ve Eklentilerinde Alınacak Sağlık ve Güvenlik Tedbirleri, Elektrik ve Elektrikle Yapılan Çalışmalarda Sağlık ve Güvenlik Tedbirleri, Kaza Nedenlerinin Analizi, İş Kazası ve Meslek Hastalıklarından Doğan Hukuki ve Cezai Sorumluluklar, Kimyasal Maddelerle Yapılan Çalışmalarda Sağlık ve Güvenlik Tedbirleri, Yangın ve Yangından

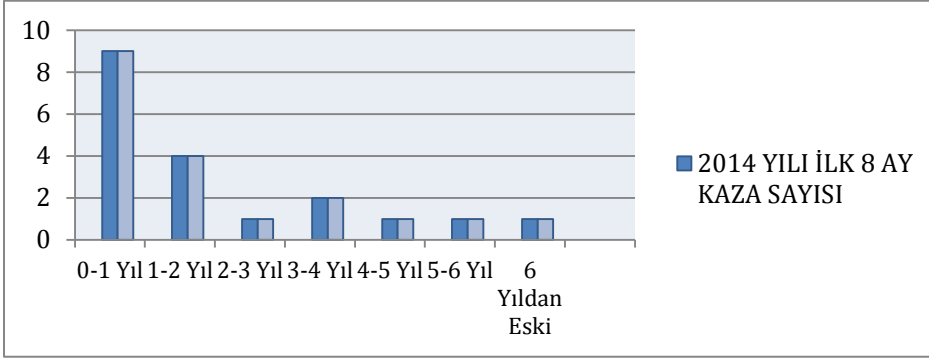
Korunma Yöntemleri, Kişisel Koruyucu Donanımlar ve Kişisel Koruyucu Donanımların İşyerlerinde Kullanılması, Fiziksel Etmenler ve Termal Konfor Şartları'dır.

Ambalaj fabrikasında verilen eğitimlerde, sağlıklı ve güvenli bir çalışma ortamının oluşturulabilmesi için iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili temel bilgileri edinmek, iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili mevzuatı tanımak ve işyerlerinde iş sağlığı ve güvenliği açısından alınması gereken temel önlemleri öğrenmek amaçlanmıştır. Bu eğitimlerde iş güvenliğinin bir kültür olarak aşılması sürecinde, çalışanların bilgi düzeyini arttırmak ve pekiştirmek hedeflenmektedir. Bu eğitimlerin özellikle; işe başlamadan önce, çalışma yeri veya iş değişikliğinde, iş ekipmanının değişmesi ve yeni teknoloji uygulanması halinde verildiği saptanmıştır. Eğitimlerin, değişen ve ortaya çıkan yeni risklere uygun olarak yenilendiği, gerektiğinde ve düzenli aralıklarla tekrarlandığı tespit edilmiştir. İş kazası geçiren veya meslek hastalığına yakalanan çalışana işe başlamadan önce, söz konusu kazanın veya meslek hastalığının sebepleri, korunma yolları ve güvenli çalışma yöntemleri ile ilgili ilave eğitim verilmektedir. Ayrıca, herhangi bir sebeple altı aydan fazla süreyle işten uzak kalanlara, tekrar işe başlatılmadan önce bilgi yenileme eğitimi verilmektedir.

**Grafik 1: İsg Eğitimi Alan İşçilerin Çalışma Sürelerine Göre İş Kazaları Dağılımı (2013 Yılı)**

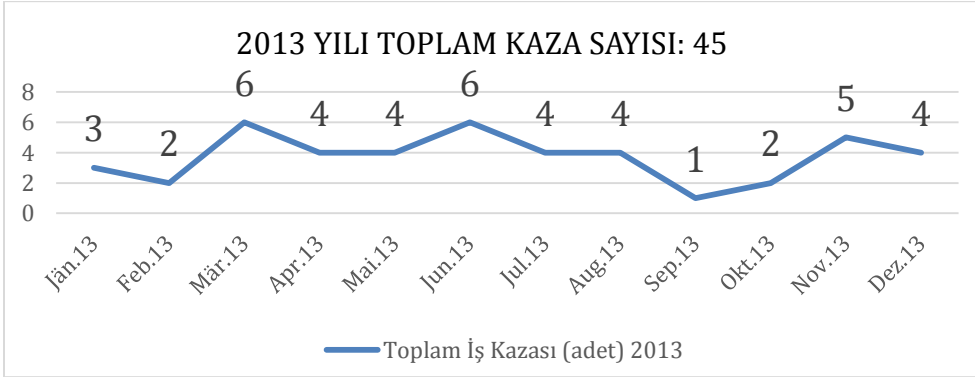


**Grafik 2: İsg Eğitimi Alan İşçilerin Çalışma Sürelerine Göre İş Kazaları Dağılımı (2014 Yılı İlk 8 Ay)**



Çalışmamızda İSG eğitimi alan işçilerde görülen iş kazaları en çok, 0-1yıl arası çalışan işçilerde olduğu saptanmıştır (Grafik 1-2).

**Grafik 3: İsg Eğitimi Alan İşçilerin Aylara Göre İş Kazaları Dağılımı**

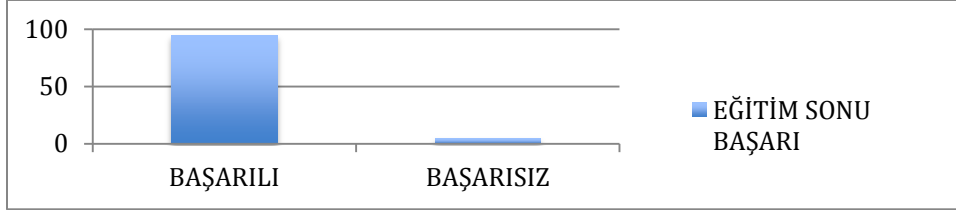


İSG eğitimi alan işçilerde iş kazalarının aylara göre dağılımına bakıldığında en çok iş kazasının Mart ve Haziran ayında (6 olgu) yaşandığı saptanmıştır (Grafik 3). Anılan geçen fabrikada iş kazası sayısının 2013 yılında 45, 2014 yılının ilk sekiz ayında 19 olduğu belirlenmiştir. Çalışmamızda İSG eğitimleri tamamlanan işçilerin geçirdiği iş kazaları değerlendirildiğinde 2013 yılında en çok görünme; yeni işe başlayanlarda, mart, haziran ve kasım ayında, cuma günü, vardiya saatlerinin ilk saatlerinde, üretim hattı bölümünde, elde kırık ve yumuşak doku travması şeklinde, 2014 yılının ilk sekiz ayında ise en çok görünme; yeni işe başlayanlarda, ocak ve nisan ayında, cuma günü, vardiya



saatlerinin son saatlerinde, üretim hattı bölümünde, yumuşak doku travması şeklinde olduğu tespit edilmiştir.

#### **Grafik 4: İşg Eğitimi Alan İşçilerin Katılımcı Değerlendirme Formuna Göre Başarı Dağılımı**



Verilen eğitim sonunda ölçme değerlendirme aracı olarak “katılımcı değerlendirme formu” kullanılmaktadır. Araştırmamızda anılan firmada verilen eğitimleri ölçme değerlendirme yaptığımızda, katılımcı değerlendirme formunda yer alan sorulardan “>70” ile başarılı olarak değerlendirilenlerin oranı %95 olarak bulunmuştur (Grafik 4).

#### **TARTIŞMA**

Anılan fabrikada 2013 ve 2014 yılları içinde verilen eğitimlerde, sağlıklı ve güvenli bir çalışma ortamının oluşturulabilmesi için iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili temel bilgileri edinmek, iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili mevzuatı tanımak ve işyerlerinde iş sağlığı ve güvenliği açısından alınması gereken temel önlemleri öğrenmek amaçlanmıştır. Bu eğitimlerde iş güvenliğinin bir kültür olarak aşılması sürecinde, çalışanların bilgi düzeyini arttırmak ve pekiştirmek hedeflenmektedir. Bu eğitimlerin özellikle; işe başlamadan önce, çalışma yeri veya iş değişikliğinde, iş ekipmanının değişmesi ve yeni teknoloji uygulanması halinde verildiği saptanmıştır. Eğitimlerin, değişen ve ortaya çıkan yeni risklere uygun olarak yenilendiği, gerektiğinde ve düzenli aralıklarla tekrarlandığı tespit edilmiştir. İş kazası geçiren veya meslek hastalığına yakalanan çalışana işe başlamadan önce, söz konusu kazanın veya meslek hastalığının sebepleri, korunma yolları ve güvenli çalışma yöntemleri ile ilgili ilave eğitim verilmektedir. Ayrıca, herhangi bir sebeple altı aydan fazla süreyle işten uzak kalanlara, tekrar işe başlatılmadan önce bilgi yenileme eğitimi verilmektedir.

Çalışmamızda İSG eğitimi alan işçilerde görülen iş kazaları en çok, 0-1yıl arası çalışan işçilerde olduğu saptanmıştır. Bu bulgumuz, Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK) 2011 istatistikleri (19) ile Ulutaşdemir ve Özkan'ın Gaziantep'te bir plastik fabrikasında yaptığı çalışmayla (20) uyumlu bulunmuştur. Çalışma süresi arttıkça kişinin mesleğine daha çok bağlandığı, mesleğini daha çok benimsediği, iş koşullarına daha çok uyum sağladığı ve iş kazaları ile başa çıkmada daha çok deneyim kazandığı düşünülebilir.

Çalışmamızda iş kazalarının sonbaharda (Eylül, Ekim) azaldığı, yaz aylarında (Haziran, Temmuz) arttığı görülmüştür. Araştırmamız bulguları ile uyumlu olarak benzer çalışmalarda yaz aylarında sıcaklıkların, inşaatların ve tarımsal faaliyetlerin artmasına bağlı olarak iş kazalarının daha sık görüldüğü düşünülmüştür (15-19). Çalışmamızla literatürdeki diğer çalışmalar arasında, olguların aylara göre dağılımı konusunda benzerlik olmamasının sebebi bölgenin iklim özelliklerinden, iklime göre iş ve işçinin dağılımından olabilir.

Türkiye'de tekstil sektöründe yaptığı güvenlik kültürü ölçümü araştırmasında Demirbilek, güvenlik eğitimi değişkeni ile güvenlik katılımı arasında güçlü ve olumlu bir ilişki bulmuştur. Güvenlik eğitimi ne kadar kaliteli ve süreklilik gösteriyorsa, çalışanların güvenliğe yönelik katılımını o ölçüde olumlu etkilemektedir (21). İşyerinde olumlu bir sağlık ve güvenlik ortamı ve anlayışı sağlanması, sağlık ve güvenliğe yönelik algının olmazsa olmaz bir ön koşul olarak yapılan her iş için benimsenmesi, ancak tüm çalışanların katılıp benimsediği bir kültür ortamında var olabilir. Böyle bir ortamın oluşturulmasında İSG eğitimleri işletme yönetimlerine önemli bir fırsat sağlamaktadır (22). Literatürde çoğu yazar eğitimin kazaların önlenmesinde işverenler tarafından önleyici bir yaklaşım olarak pek dikkate alınmadığını söylemektedir. Ancak, NIOSH'un 1998'de yayınladığı "Assessing Occupational Safety and Health Training, A Literature Review" adlı eserinin önsözünde, 1980 ile 1996 yılları arasında incelenen raporlamalarda, işle ilgili yaralanma ve hastalık risklerinin azalmasına yönelik bir müdahale olarak eğitimlerin kullanıldığı belirtilmektedir. İşyerinde oluşan kaza ve yaralanmalarla ilgili yapılan araştırma ve soruşturmalarda olayların oluşumuna çok sayıda eğitim eksikliğinin katkıda bulunduğu belirtilmektedir (23).

Ülkemizin, iş kazalarının yaşanması bakımından Avrupa'da birinci sırada yer alması, İSG eğitimlerine verilen önemi ve söz konusu eğitimlerin sağladığı faydayı sorgulamaya yöneltmektedir. Yaşanan kazaların % 98 gibi büyük bir kısmının güvensiz ortam ve davranışlardan oluşması da yine dikkatleri verilen eğitimin kalitesine çekmektedir. Eğitimin yalnızca yasal bir zorunluluk olarak algılanıp yerine getirilme eğilimi, uyum eğitimlerinin, İSG'ye ilişkin iç yönetmeliklerin kitapçık ya da broşür olarak işçilere verilmesi ya da internet üzerinden maillere yönlendirilen eğitim slaytlarıyla geçiştirilmesi işçinin bu konuda yeterli düzeyde bilgi ve bilinç sahibi olmadan işinin başına geçmesine neden olmaktadır. Bu durum sorunları daha büyük boyutlara taşıırken iş kazası oranlarını da trajik hale getirmektedir (4). Anılan fabrikada iş kazası sayısının 2013 yılında 45, 2014 yılının ilk sekiz ayında 19 olduğu belirlenmiştir. İş kazası geçiren işçilerin ise yeni işe başlayanlar olduğu tespit edilmiştir. Çalışma yılı, deneyim arttıkça iş kazası görülme olasılığının azaldığı söylenebilir. Çalışmamızda iş kazalarında 1 yıl içinde azalma görülmesi, verilen İSG eğitimlerinin önemini ortaya koymaktadır. SGK istatistiklere göre, 2010 yılında meydana gelen 62 bin 903 iş kazası sonucu 1.454 kişinin yaşamını yitirdiği, 2011 yılında meydana gelen 69 bin 227 iş kazası sonucu 1.700 kişinin yaşamını yitirdiği bildirilmektedir (19). Bu verilere bakıldığında iş kazalarının sayısının ve iş kazalarından kaynaklanan ölümlerin gittikçe arttığı söylenebilir.

İSG alanında yapılacak ilk iş ve alınacak en önemli önlem, eğitimidir. Çünkü iş kazası ve meslek hastalıklarından korunmanın tek yolu işin getirdiği riskleri tanımak, alınan önlemleri bilmek ve bunları uygulayarak tehlikelerden kaçınmaktır. Bu da ancak eğitimle sağlanabilir. Ancak yapılan araştırmalar işyerlerindeki en büyük eksikliğin işçinin ve işverenin bu alandaki eğitimsizliğinden kaynaklanan bilinç eksikliği olduğunu ortaya koymaktadır. Değişik ülke mevzuatları ve uygulamaları incelendiğinde İSG eğitimlerinin hemen her ülke mevzuatında işverenin temel yükümlülükleri, işçinin ise temel hakları arasında olduğu görülmektedir. Kimi ülkelerde bu yükümlülük zorunluluk noktasında düzenlenmişken kimi ülkelerde ise makul ölçülerde yerine getirilmesi gereken bir yükümlülük olarak ele alınmıştır. Eğitim yükümlülüğü her ne kadar tüm ülke mevzuatlarında yer alsada bu alanda yapılan çalışmalar ve istatistiki veriler iş kazaları ve

meslek hastalıklarının önlenmesinde hala arzu edilen düzeye ulaşamadığını göstermektedir (4).

Araştırmamızda anılan firmada verilen eğitimleri ölçme değerlendirme yaptığımızda, katılımcı değerlendirme formunda yer alan sorulardan “>70” ile başarılı olarak değerlendirilenlerin oranı %95 olarak bulunmuştur. Araştırmamız bulguları ile benzer olarak yapılan diğer bir çalışmada da bu oran %85 bulunmuştur (20). İş kazaları ve meslek hastalıklarının azalmasında ve önleyici tedbirlerin alınmasında işçilerin etkin bir İSG eğitimi aldıkları söylenebilir. Verilen eğitimin sonunda bir ölçme ve değerlendirme yapılmalı, değerlendirme sonucuna göre eğitimin yeterli ve etkin olup olmadığı yeni eğitime ihtiyaç duyulup duyulmadığına karar verilmelidir. Bu değerlendirmeyi yaparken işçinin hem testteki performansına hem de eğitim sonucunda işini güvenli bir şekilde icra edip etmediğine bakmak gerekir (21).

## **SONUÇ VE ÖNERİLER**

Anılan fabrikada 2013 ve 2014 yılları içinde “Mesleki risklerin önlenmesi, eğitim ve bilgi verilmesi dahil her türlü tedbirin alınması, organizasyonun yapılması, gerekli araç ve gereçlerin sağlanması, sağlık ve güvenlik tedbirlerinin değişen şartlara uygun hale getirilmesi ve mevcut durumun iyileştirilmesi için çalışmalar yapılmıştır. Ambalaj fabrikasında İSG eğitimleri tamamlanan yeni işe başlayan çalışanlarda iş kazalarında bir yıl içinde azalma görülmesinin, etkin İSG eğitimlerinin iş sağlığı ve güvenliğinde önemli bir katkı sağladığını gösterdiği düşüncesindeyiz. İş kazalarının azalmasına yönelik; çalışanların iş güvenliği ve mesleki bilgilerinin eksikliklerini gidermek ve meslekteki niteliklerini yükseltmek için ilave ve ileri eğitimlerin verilmesi ve doğru alışkanlıkların kazandırılması adına uygulamaların artırılması önerilebilir.

## **KAYNAKLAR:**

1. Allı, B.O. (2005). İş Sağlığı ve Güvenliğinde Temel İlkeler, Duyarlılık Arttırma Seminerleri. ISAG OHS Projesi, Ankara GVG/HVBG/ANKON/BILSP.
2. Ekemen, K.S. (2006). Eski ve Yeni İş Kanunlarında Çalışanların İSG Eğitimi. İş Sağlığı ve Güvenliği, 30, 12-17.
3. MEB-ÇSGB. (2010). Mesleki ve Teknik Eğitim Kurumları İş Sağlığı ve

Güvenliği Rehberi. <http://212.175.131.61/www.isggm.gov.tr/htdocs/files/MTO%20REHBER.pdf>.

4. Kılıkş, İ., Demir, S. (2012). İşverenin İş Sağlığı ve Güvenliği Eğitimi Verme Yükümlülüğü Üzerine Bir İnceleme. Çalışma İlişkileri, 3, (1), 23-47.
5. Yılmaz, F. (2009). İş Sağlığı ve Güvenliği'nde Okul Eğitiminin Önemi: Modern Örnekler Işığında İş Sağlığı ve Güvenliği Lisans Eğitiminin Ülkemizde Uygulanabilirliği. İş Hukuku ve İktisat, 11, 107-139.
6. Kang, S.K. (2009). Editorial-Seoul Declaration on Safety And Health at Work. Industrial Health, 47, 1-3.
7. Hatipoğlu, Ö. (2006). İş Sağlığı ve Güvenliğinin Mevcut Durumu ve Bir Araştırma (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
8. Balkır, Z.G. (1997). İş Güvenliğinde Eğitimin Önemi. Mercek, 2 (7), 66-70.
9. Tezcan, E. (2009). İş Sağlığı ve Güvenliğinde Yaşanan Sorunlar. Mühendis ve Makine, 592, 46-49.
10. Yılmaz, G. (2009). İş Kazalarının Nedenleri ve Maliyeti, Mühendis ve Makine, 592, 27-32.
11. Gündüz, S., Gökhan, E.E. (2007). Küçük Ölçekli İşletmelerde İş Sağlığı ve Güvenliği Tedbirlerinin Uygulanabilirliği. Doğu Anadolu Bölgesi Araştırmaları, 5 (2), 55-59.
12. Iffour K. (2008) Eğitim Dökümanı Standardizasyon ve Sertifikasyon. Ebru Kömez ve Arda Tarhan (Çev.). Ankara: Türkiye Esnaf ve Sanatkarları Konfederasyonu.
13. IHSA. [http://www.ihsa.ca/resources/policy\\_program\\_resources.cfm](http://www.ihsa.ca/resources/policy_program_resources.cfm).
14. Güven, R. (2006). Güvenlik Kültürü Oluşumunda Eğitimin Önemi. İş Sağlığı ve Güvenliği, 30, 5-11.
15. Sipahi, İ. (2006). İş Sağlığı ve Güvenliği'nde Eğitimin Önemi. İş Sağlığı ve Güvenliği, 30, 24-27.
16. Swartz, G. (2000). Safety Culture and Effective Safety Management. National Safety Council.
17. Tiryaki, A.R. (2008). Gemi Üreten Güvenlik De Üretir. Önlem, 4.

18. Avşar, M. (2006). Eğitim Zihin Bilemektir. İSG, 30, 28-29.
19. [http://www.sgk.gov.tr/wps/portal/tr/kurumsal/istatistikler/sgk\\_istatistik\\_yilliklari/](http://www.sgk.gov.tr/wps/portal/tr/kurumsal/istatistikler/sgk_istatistik_yilliklari/)
20. Ulutaşdemir, N., Özkan, K. (2013). İş Sağlığı ve Güvenliğinin Sürdürülebilirliğine Büyük Bir Katkı: Eğitim. VII. Ulusal İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Kongresi Bildirisi/TMMOB, Adana.
21. Demirbilek, T. (2005). İş Güvenliği Kültürü. İzmir: Legal.
22. Sungur, E. (2008). Bir Güvenlik Kültürü Değişimi Programı: Desan Tersanesi Tehlike Avcısı Projesi. 5. Uluslararası İSG Konferansı, İstanbul.
23. Cohen, A., Colligan, M. (1998). Assessing Occupational Safety and Health Training A Literature Review. DHHS (NIOSH) Publication No: 98-145.